

**АНАЛИЗА ПОКАЗАТЕЉА ЗДРАВСТВЕНОГ СТАЊА СТАНОВНИШТВА НА
ТЕРИТОРИЈИ ПИРОТСКОГ ОКРУГА у 2014. год
У КОМПАРАЦИЈИ СА ПРЕТХОДНИМ ПЕТОГОДИШЊИМ ПЕРИОДОМ**

Територија Пиротског округа простире се на површини 2761 км² на којој је према процењеном броју из 2011г. живи **93.339** становника. Становништво пиротског округа дистрибуирано је у четири општине: Пирот, Димитровград, Бабушница и Бела Паланка. Према попису из 1991.год на подручју пиротског округа живело је 116.899 становника, што показује да се број становника између пописа перманентно смањивао.

Пратећи процењени број становника по општинама на територији округа у 2013 г. запажа се да је број становника на округу смањивао из године у годину (таб.бр1).

Табела бр.1. Број становника у пиротском округу на основу пописа из 1991г. и процењени број становника у периоду од 2006 г до 2013г.

година	Пирот	Дитумитровград	Бабушница	Бела Паланка	Округ
1991	67658	13448	19333	16447	116899
2006*	61578	10964	14222	13369	100133
2010*	59565	10359	12754	12515	95193
2011*	58701	10115	12381	12142	93339
2013*	56.903	9.854	11.734	11.725	90.216

***процењени број становника**

Састав становништва према полу и старости

Према попису из 2002 год. на територији пиротског округа било је 576 особа мушког пола више у односу на број жена. Већи удео мушког становништва је показатељ позитивног маскулинитета, а стопа маскулинитета износила је 1010.

Према попису из 2013г. такође је присутна појава већег удела мушке популације у односу на женску у купном броју становника, за разлику од 2010г (негативна стопа -973,4). Вредност стопе маскулинитета у 2014 години износила 1025 (табела бр.2) .

Табела бр 2. Полна структура становништва пиротског округа у периоду 1991-2013 г

Година	Мушко		Женско	
2002	53115	50.3%	52539	49.7%
2007*	49813	50.5%	48868	49.5%
2009*	48545	50.6%	47316	49.4%
2010*	46954	49,3%	48239	50,7%
2011*	47338	50,7%	46001	49,3%
2013*	45.674	50,6%	44.542	49,4%

Старосна струкура становништва пиротског округа, према попису (процењеном броју) у периоду од 1991 г до 2013 г , показује перманентно смањење учешћа најмалађе популације (0 –14 год.), и померање према старијим годиштима. Учешће најстаријих (50 и више) много је веће у односу на заступљеност млађе популације.То значи да је биолошки тип становништва пиротског округа по Sundberg-u- регресиван.(таб.бр.3) Према процени становништва из 2013.године у структури становништва категорија деце од 0-14 год. заступљена је 11,9% (мање од 20%), а становништво старије од 50 година 46,7% (више од 30%) (таб.бр.4). Преко 65г старости заступљено је 22,9% укупне популације,што одређује тип становништва пиротског округа: врло старо становништво(преко 10%)

Табела бр.3 Становништво на пиротском округу по старосним групама 1991- 2013 год

Година пописа-процењен број*	0-14 година	15-49 година	50 + Година	Укупан број становника
1991	19325	51038	46536	116899
2002	14449	46619	44586	105654
2010*	11968	40341	42884	95193
2011*	11509	39370	42460	93339
2013*	10.715	37.366	42.139	90216

Табела бр.4 Старосна структура становништва пиротског округа по *Sundberg-u* према попису (процени*) 1991-2013 г.

Година	0-14 год.(%)	15-49 год.(%)	50 и више (%)
1991	16,5	43,7	39,8
2002	13,7	44,1	42,2
2010*	12,6	42,4	45,0
2011*	12,3	42,2	45,5
2013*	11,9	41,4	46,7

Наталитет

Наталитет-је показатељ природног кретања становништв. Мери се стопом наталитета која представља однос између броја живорођене деце на једној територији у току једне године и укупног броја становника на посматраном подручју средином године. Сматра се да је стопа наталитета неповољна, када су вредности ниже од 12 промила.

Табела бр.5 Кретање стопе наталитета на подручју пиротског округа у периоду од 2009-2014 год.

Година	Број живорођених	Стопа наталитета
2009	628	6,5
2010	605	6,3
2011	575	6,0
2012	590	6,3

2013	594	6,7
2014	606	6,5

Анализа кретања стопа наталитета на пиротском округу у посматраном периоду показује:

- наталитет становништва пиротског округа је низак. Број живорођених је после осцилација до 2011г је у поновном порасту и прилично уједначен у наредном периоду. Стопа наталитета у 2014г износила је 6,5 промила и спада у категорију неповољне стопе јер су вредности испод 12 промила.
- На наталитет утичу многи фактори: структура становништва према полу и старости, социјално-економски услови, квалитет живота, традиција, култура, психолошки фактори и други.

Природни прираштај

Показатељ је природног кретања становништва и представља разлику броја живорођених и умрлих особа на одређеној територији на 1000 становника годишње.

На територији пиротског округа ова стопа је негативна због присутне чињенице да је број умрлих већи од броја рођених. У 2011г и 2012 г бележи се раст стопе у односу на 2010г. док је у 2013г присутан пад негативне вредности стопе – 9,03 промила. У 2014г показује благу тенденцију раста због већег броја умрлих лица у односу на протекли период (табела бр.6)

Табела бр.6. Кретање природног прираштаја на подручју пиротског округа у периоду 2010-2014.год.

Година	стопа природног прираштаја
2010	- 9,1
2011	- 11,0
2012	-11,2
2013	- 9,03
2014	-9,21

Социјално економски – показатељи

На територији пиротског округа у 2013 год. било је 19.018 запослених лица што је за 427 радника мање у односу на 2012г (19.445 лица). Број незапослених лица је на нивоу податка из 2011г. Тако је стопа незапослености на територији пиротског округа у 2009 г(35,23) била већа од стопе незапослености у 2008 г.(32,69). ■Највећи проблем присутан је општини Б. Паланка (стопа незапослености је 50,23), а најмањи у општини Пирот(стопа је 30,97).

Анализа просечне зараде запослених на територији пиротског округа показује повећање просечне зараде у 2012 год. за 9,3 %. у односу на 2011годину, али је у 2013 за 2% нижа у односу на 2012г.

Најнижа просечна зарада у поменутом периоду је у у општини Бела Паланка, док највећа просечна зарада у општини Пирот. (табела бр.9).

У поређењу са Р.Србијом просечне зараде запослених у 2013.год. на територији пиротског округа биле су мање за 21,5 %.

Таб.бр7 Број запослених и незапослених на пиротском округу у 2012.год и 2013.год

Општина	Запослени		Незапослени	
	2012	2013	2012	2013
Пирот	13761	13462	7704	7503
Бабушница	1937	1935	1685	1798
Димитровград	1911	1909	1371	1410
Бела Паланка	1836	1712	2511	2448
Округ	19445	19.018	13.271	13.159
Република Србија	1.717048	1.715.163	761.486	769546

* извор података :Републички завод за статистику ,Месечни билтен Националне службе за запошљавање-филијала Пирот

Таб.бр8 Стопа незапослености на територији пиротског округа 2009 г. и 2011. и 2013 г.

Општина	2009 г	2011г	2013г
Пирот	30,97		
Бабушница	38,07		
Димитровград	41,05		
Бела Паланка	50,23		
Округ	35,23		
Република Србија	26,0	23,7	20,1

* **Стопа незапослености** представља проценат незапослених у укупном броју активних становника

Табела бр 9 Просечна зарада без пореза и доприноса по глави становника на територији пиротског округа у периоду 2012- 2014.г

Општина	2012	2013	2014
Пирот	38043	36429	40.629
Бабушница	28105	28843	32.629
Димитровград	27423	29822	31.253
Бела Паланка	24359	26875	25.253
Округ	35089	34.459	37.778
Централна Србија	41377	43.932	41.010

- извор података Републички завод за статистику

Морталитет

Морталитет представља негативну појаву у природном кретању становништва и зависи од биолошких и економских чинилаца : биолошки су старосна структура, здравствено стање становништва, а економски- достигнути ниво животног стандарда, ниво образовања, услови живота и др.

Обзиром да је на пиротском округу присутан пад наталитета дужи низ година, промењена је старосна структура становништва у смислу повећања броја старих особа и повећаног очекиваног трајања живота. Стопа морталитета има растући тренд од 2010 год. до 2012 ,да би у 2013г забележила пад вредности на 15,4 која је у дискретном порасту у 2014г 15,7 промила(таб.10)

Табела бр.10. Стопа опшег морталитета на пиротском округу у периоду 2010-2014.год.

Година	Број умрлих	Општа стопа морталитета
2010	1495	15,6
2011	1620	17,0
2012	1631	17,5
2013	1437	15,4
2014	1466	15,7

Анализом умрлих према старости и полу од 2010 год. запажа се растући тренд, стопе у свим старосним категоријама до 2012г када стопа почиње да пада и у 2013г износи 15,4 .Највећи број умрлих региструје се у старосној групи преко 55 година и стопа морталитета је већа код припадника мушког пола и у 2013г. има вредности 42,6 промила , док је код жена мања стопа морталитета и износи 34,4 промила. (табела бр. 11)

Табела бр.11 Кретање стопа специфичног морталитета према полу и узрасту на пиротском округу у периоду 2010 –2014 год.

Година	0-4 година		5-19 година		20-54 година		55 и више	
	М	Ж	М	Ж	М	Ж	М	Ж
2010	0,5	/	/	0,1	2,6	1,1	40,6	38,5
2011	0,6	1,1	/	0,3	3,5	1,4	39,9	44,8
2012	1,2	-	0,4	0,2	3,6	1,4	44,1	41,3
2013	1,2	-	0,1	0,2	2,2	1,0	42,6	34,4
2014	!		!		3,0	0,7	41,0	37,6

Морталитет одојчади један је од најосетљивијих показатеља здравственог стања становништва. Представља однос броја умрле одојчади на 1000 живорођене деце у одређеној години и на одређеном подручју. Стопа чија је вредност испод 18, предствља врло ниску смртност одојчди.

На висину стопе смртности утиче деловање ендогених и егзогених фактора. У ендогене факторе спадају: генетски и конгенитални поремећаји, недонесеност, мала порођајна тежина, и разлог су неонаталног морталитета(0-27 дана по рођењу). Егзогени фактори: социо-економски услови, здравствена и социјална заштита и одговорни су за постнеонатални морталитет (од 28 дана до 1. године живота).

Табела бр.12 Кретање стопе смртности одојчади на пиротском округу у периоду 2009. - 2014. год.

Година	Морталитет одојчади	Неонатални морталитет	Постнеонатални морталитет
2009	3,2	3,2	-
2010	1,7	-	1,7
2011	3,5	3,5	-
2012	3,4	3,4	-
2013	3,4	3,4	-
2014	1,7	1,7	-

Стопа морталитета одојчади у посматраном периоду има најмање вредности у 2010г.а од тада показује растући тренд и одржава се задње три године на вредности 3,4 промила. У 2014г присутан је пад стопе 1,7. Посматрано генерално, у протеклом периоду неонатални морталитет је био више заступљен од постнеонаталног .(таб.бр12).

Стопа ненаталног морталитета показатељ је утицаја ендогених фактора и може се превенирати предузимање мера на спречавању деловања истих: раним откривањем поремећаја у трудноћи, сарадњом са генетским саветовалиштем и максималном организацијом здравствене службе у пружању свеобухватне квалитетне пренаталне заштите жена (плода) у току трудноће и перинаталне заштите жена у току порођаја.

Стопа постнеонаталног морталитета као показатељ утицаја егзогених фактора (услови породичне средине, социјално економски фактори и начин живота, начин исхране и здравствена култура мајке, изложеност инфекцијама, коришћење здравствене службе и др.), може се успешно спречити сталним унапређењем квалитета рада здравствене службе и општим социјално – економским мерама.

Табела бр.13 Стопе пропорционалног морталитета деце млађе од 5 год. и старијих од 55 год. на пиротском округу у периоду 2009-2014г.

Година	До 5 година %	Преко 55 година %
2009	0,1	93,6
2010	0,1	94,5
2011	0,1	90,2
2012	0,1	93,1
2013	0,1	95,0
2014	0,1	94,7

Очигледно је доминантно учешће умрлих лица преко 55 год старости(1388) у укупној смртности(1466 умрла), а стопа пропорционалног морталитета у 2013г бележи пораст за 2% у односу на 2012г.

Морбидитет

Морбидитет- оболевање је показатељ негативног здравља и представља квантитативни и квалитативни одраз кретања здравља. На основу овог показатеља о оболевању становништва могу се добити информације о: раширености болести, појави нових случајева, степену успешности примене превентивних мера, степену успешности лечења и економским димензијама оболевања.

Општи морбидитет говори о раширености оболевања у току године за одређено подручје и израчунава се као стопа. Овај показатељ се претежно односи на коришћење здравствене заштите, различитих категорија становништва.

Анализа кретања стопе општег морбидитета у посматраном периоду показује да од 2010 год.до 2011г стопа има растући тренд. У 2012г присутан је пад стопе морбидитета што може бити последица и мањег коришћења здравствене службе. Након увећања у 2013г дошло до пада вредности стопе и у 2014г износила је 217,4. Вредност стопе показује да је сваки становник пиротског округа имао у просеку 2 утврђена оболења и стања у току коришћења здравствене заштите у 2014 год (табела бр.14).

Табела бр.14. Кретање опште стопе морбидитета у ванболничким службама на пиротском округу у периоду 2010- 2014.год

Година	Укупна обољења, стања и повреде	Стопа на 100 становника
2010	175.033	182,6
2011	232.439	244,2
2012	194.475	208,4
2013	206.799	221,5
2014	202.950	217,4

Животна средина

1. Здравствена исправност воде за пиће

Праћење хигијенске исправности воде за пиће на територији пиротског округа врши се систематским прикупљањем, анализом, и статистичком обрадом резултата испитивања из постојећег мониторинга воде централних и локалних водовода и тумачења у складу са важећим Правилником.

У току 2014.год извршена је контрола здравствене исправности воде за пиће - **Из централних градских водовода у Пироту, Димитровграду и Белој Паланци:**

Резултати испитивања су показали да је од **1105 узорак** воде за пиће из мреже централних градских водовода, здравствена неисправност утврђена код **57 узорак (5,2%)**, већа у односу на 2013г (3,8%).Ово је последица поплава које

су се дешавеле у пролеће 2014г.Основни разлог неисправности је присуство бактерија фекалног порекла,повећање мутноће.

- **Из мреже међусеоког водовода Крупац** у 2014 год. узето је **57 узорака** од којих су **15 здравствено неисправна (26,3%)**. Повећање неодговарајућих узорака је последица повећаних падавина. Узрок неисправности је одсуство резидуалног хлора у делу мреже и присуство бактерија фекалног порекла.Треба напоменути да је Уговором са ЈП "Водовод и канализација"Пирот у 2014г уговорено је да се из мреже међусеоког водовода узимају три узорка воде за разлику од 2013г када је било 1 узорковање из мреже .

- **Из мреже сеоских водовода** узет је **251 узорак** за анализу, од којих је **74 (29,5%)** показало здравствену неисправност због присуства: бактерија фекалног порекла и сулфиторедукујућих клостридија као и због недостатка резидуалног хлора.Ово је показатељ да не постоји дезинфекција свих сеоских водовода, само оних који су у надлежности комуналних јавних предузећа.

- **Са јавних водних објеката** узет је **21 узорак** воде, а код **10 узорка(47,6%)** регистрована је здравствена неисправност због присутва бактерија фекалног порекла(нешто мање у односу на 2013г-53,8%).

- **Са локалних водних објеката** у 2014 год. Узето је **33 узорака** воде за пиће.Код **27 узорака (81,8%)** , регистрована је здравствена неисправност, због присуства бактерија фекалног порекла, повећане мутноће,повећаних нитрата и нитрита,смањене рН вредности и веће електропроводљивости.Разлог су повећане падавине и нестабилни метеоролошки услови током пролећа и изградња деонице аутопута на подручју нашег округа. У 2013г било је мање неисправних узорака(67,7%).

Дезинфекција локалних водних објеката се не врши, што за последицу има велики проценат неисправности.

На основу ових података може се рећи да се градско становништво пиротског округа из централних градских водовода снабдева хигијенски исправном водом за пиће, за разлику од воде из сеоских водовода и јавних и локалних водних објеката над којима се не врши хемијско санитарни надзор, контрола исправности воде и дезинфекција тако да такви извори водоснабдевања представљају сталну епидемиолошку опасност од избијања цревних заразних болести.

У току 2014г складу са динамиком **праћења квалитета површинских вода** на територији округа, узето је **8 узорака** површинских вода јавних речних купалишта у циљу праћења физичко хемијских и микробиолошких параметара и то у летњим месецима.**3 узорка су показала добар еколошки статус** и одговарају намени.Треба напоменути да се површинске воде на пиротском округу користе само у летњем периоду за купање и рекреацију грађана(и за наводњавање и као реципијент за отпадне воде).

На територији пиротског округа постоји једно јавно купалиште које се пуни водом из завојског језера у току лета, 2 отворена приватна јавна базена за купање(у Звоначкој бањи и у Пироту) и олимпијски базен у Бабушници.

- **Из отвореног јавног купалишта** у 2014г узето је 19 узорака(2 узорка-једанпут недељно) и свих 19 било је исправно.Значи да се вода могла користити за купање и рекреацију грађана.

-**Из отворених базена(Пирот и Звоначка бања)** у 2014г није узет ни један узорак базенске воде на проверу хигијенске исправности. Власници нису хтели да редовно проверавају квалитет воде у базенима јер то није наложила Републичка санитарна инспекција.У 2013г.од узета 3 узорка, један на почетку

сезоне је садржао бактерије фекалног порекла и вода самим тим није била за употребу, док су 2 узорка била исправна и вода је могла да се користи за купање.

- **Из отвореног олимпијског базена у Бабушници узето је 22 узорка** од којих прописаним нормама није одговарало 12 узорка(54,5%): 9 због повећаних вредности хлорида, амонијака и електропроводљивости и смањеног рН (хемијска неисправност), а 2 узорка због микробиолошке неисправности, а 1 узорак је показао и физичко-хемијску и микробиолошку неисправност. Овај базен има затворен систем пречишћавања, дезинфекције и кондиционирања воде па се примењује упутство произвођача. Специјалисти хигијене ЗЗЈЗ Пирот дали су предлог мера за отклањање уочених недостатака да не би дошло до угрожавања здравља купача.

2. Анализа података о загађености ваздуха у урбаним срединама

Контрола квалитета ваздуха у Пироту пратила се континуирано на једном мерном месту свакодневно у индустријској зони. Мониторинг загађености ваздуха се врши проточним аутоматским апаратом и аероседиментатором.

Прикупљају се узорци : чађи (361), SO₂ (361) и NO₂ , (361) и 12 узорка аероседимента.

Повећање концентрације чађи дешавало се у грејној сезони а узрок је велики број ложишта у приватним домаћинствима и коришћење некавалитетних енергената. Концентрације сумпор-диоксида и азот –диоксида биле су у границама дозвољеног. Процена квалитета ваздуха путем аероседимента вршена је на основу вредности укупних таложних материја , кадмијума и олова. Резултати испитивања показали су да су у 2014 год. утврђене повећане вредности укупних таложних материја у месецу јуну, док је концентрација тешких метала-олово и кадмијум била испод границе детекције. Концентрација цинка у испитиваном узорку била повећана.

3. Анализа података о здравственој исправности намирница и предмета опште употребе

У складу са Законом о безбедности хране, није било намирница биљног порекла из увоза које би биле прегледане на основне параметре о безбедности хране. (Само 3 у 2013г). Разлог овако малог броја узорка лежи у чињеници да Министарство пољопривреде даје препоруке инспекторима на граничним прелазима о броју узетих узорка за анализу. Нису анализиране намирнице животињског порекла.

Програм "Мониторинг безбедности хране у 2014г" није спроведен јер Министарство здравља није определило потребна средства(у 2013г. било је 19 узорка намирница у оквиру програма и сви су били здравствено исправни тј. безбедни . Ван Програма анализиран је у 2014г један узорак флаширане воде из увоза(природна минерална вода)и исти је био здравствено безбедан.

Урађена је анализа **106 предмета опште употребе на здравствену исправност** (23 у 2013г. средства за негу и улепшавања). Код 39 узорка рађена је само хемијска анализа и један узорак је био неисправан, а код 5 узорка рађена је само микробиолошка анализа . Обе анализе рађене су код 62 узорка. Извештаји о испитивању достављени су наручиоцима испитивања

4. Анализа података у спровођењу Програма заштите становништва од заразних болести

Хигијенско –санитарни надзор рађен је у следећим објектима :

- У 11 објеката за боравак деце предшколског узраста на округу, извршено је 44 х-с надзора и узето 522 бриса ради оцене хигијенско –санитарног стања у њима. **13** бриса(2,5%) је било неисправно, због присуства аеробних мезофилних бактерија, колиформних бактерија фекалног порекла и клебсијеле.
- У 3 предшколске установе, квартално је испитивана енергетска вредност obroка и урађено је 12 контрола obroка који се дају деци. У 8 контрола утврђено је да деца конзумирају оброке смањене енергетске вредности, а у 3 контроле, деца су конзумирала оброке са повећаном енергетском вредношћу.
- У децјем одмаралишта у Дивљани, није вршен хигијенско-санитарни надзора, обзиром да руководство сматра да због недовољног броја корисника, нема потребе за овим надзором.
- У 11 посластичара је узето 55 бриса при чему су 2(3,6%) била микробиолошки неисправна због присуства бактерија фекалног порекла. У једној посластичари х-санитарно стање је било незадовољавајуће.
- У 135 угоститељских објеката (кафане, кафићи, ресторани брзе хране) узето је 692 бриса од чега су 14(2,0%) били неисправни због присуства бактерија фекалног порекла и стафилококуса ауруса. У 2013г било је 107 надзора, 563 бриса и 4,6% неисправних брисева. Надзор над овим објектима и узимање брисева реализовано је у сарадњи са РСИ.
- У 3 млекарне реализовано 16 надзора, узето 125 бриса од којих су 12 (9,6%) били неисправни због присуства аеробних мезофилних бактерија, фекалних бактерија, колиформних бактерија фекалног порекла и стафилокока.
- У објектима за исхрану радника извршена су 24 надзора и узето 199 бриса, од којих је 6 било неисправно(3,3%). Надзори су рађени у сарадњи са РСИ и обзиром на драстично бољу сарадњу са РСИ број узетих узорака је дупло већи у односу на 2013г.
- У 13 школа, узето је 82 бриса из школских кухиња и свису били микробиолошки исправни.
- У Општој болници Пирот урађена су 5 х-с надзора и узето је 50 бриса, од којих је само 1 био неисправан због бактерија фекалног порекла. У 2013г је било 3 надзора, 24 узетих брисева, а 4,2% било неисправно.
- У малопродајним објектима урађена су 9 надзора и узето 50 бриса. Сви узети брисеви су били микробиолошки исправни.
- Едуковано је 387 особа о правилном руковању намирницама и дезинфекцији у објектима за производњу и промет хране(387 едукованих у 2013г). Мањи број едукација и надзора над јавним објектима је због тога што у задњем кварталу РСИ није вршила надзор за узимање брисева у овим објектима.
- У 2013г, кухиње у објектима интернатског типа, су преузете у надлежност Ветеринарског института из Ниша, тако да ЗЗЈЗ Пирот није вршио ХС надзор нити је испитивао енергетске вредности и биохемијску структуру obroка и не поседује одговарајуће податке.

Имунизација

*обухват вакцинацијом у 2014.год је остварена у мањем обиму од планираног због недостатка вакцине и неправовременог снабдевања планиране вакцинације против: малих богиња(две генерације у ДЗ Бабушница), хепатитиса Б (две генерације у ДЗ Бабушница, Бела Паланка и Димитровград) и ревакцинације против тетануса и дифтерије (две генерације у ДЗ Бела Паланка) .

Табела бр.15 Обухват деце обавезном имунизацијом у односу на план (%)

	2011 год.	2012	2013	2014
Регион	96,9	93,0	93,1	91,4
Пирот	99,2	97,0	96,5	93,3
Бела Паланка	94,1	83,0	91,4	88,0*
Бабушница	91,5	85,6	77,3	87,2*
Димитровград	91,5	98,3	92,6	92,3

ПРИМАРНА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Служба Опште медицине(медицина рада –изабрани лекар) (73.176 корисника на округу)

У служби Опште медицине у 2014. год. остварено је 459.250 посета лекару (67 лекара) од чега првих посета 178.509 и поновних 280.741. Реализовано је укупно 7290 систематских прегледа. Утврђено је укупно 137.822 обољења, стања и повреда. У просеку сваки припадник популације одраслих у 2014год. имао је скоро 2 обољења и реализовао 6,2 посете лекару. У служби Опште медицине остварено је укупно 7290 систематских прегледа.

Најчешће групе обољења, стања и повреда утврђене у служби опште медицине на округу, приказани су у табели бр. 16, а најчешће дијагнозе у табели бр. 17.

Табела бр.16 Структура најчешћих група обољења, стања, повреда у служби опште медицине у 2014.год.

Групе болести	Регион	Пирот	Б.Пала нка	Бабуш- ница	Димит- ровград
Бол. система за дисање	(I) 21,4	(II) 18,5	(II) 24,3	(I) 37,4	(II) 16,3
Болести сист.крвотока	(II) 20,1	(I) 19,3	(I) 24,5	(II) 15,5	(I) 24,3
Бол.миш. кош.с.вез.тквива	(III) 9,7	(III) 10,5	(IV) 7,3	(IV) 6,7	(III) 11,1
Бол. система за варење					
Бол. мокраћнополног сис.	(IV)6,8	(V) 6,8	(V) 7,5	(III) 6,7	IV) 7,4
Симпт.знаци ,пат. налази.	(V) 6,4	(IV) 6,8		(IV) 6,6	(V) 7,4
Болести нервног система					
Бол. коже и поткож. тквива					
Бол.жлез.са унутр.луч.исхр			(III) 8,7		
Душевни поремећаји					

Табела бр.17 Структура најчешћих дијагноза у сл.опште медицине у 2013г

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Pharyngitis et tonsillitis	II 11,6	(II) 8,1	(II) 15,6	(I) 27,2	(II) 8,4
Hipertensio arter.	(I) 12,3	(I) 10,6	(I) 16,6	(II) 11,0	(I) 17,2
Друга оболења леђа	III 4,8	(III) 5,0	(IV) 3,6	(V) 3,4	(III) 6,3
Друге спец.и неспец повреде					
Друге бол.коже и потож.тквива					
Други симпт. знаци и лаб.нал.	(IV) 4,6	(IV) 4,8		(III) 4,4	(IV) 5,1
Други порем.жл.са ун.лучење			(V) 3,4		
Dolor abdominalis et pelvis					
Друге бол.сист.за мокрење	(V) 3,0				
Laringitis et tracheitis				(IV) 3,8	
Неурот.стрес.сомат.поремећај		(V) 3,8			
Мигрене и др.главобоље					(V) 4,0
Дијабетес			(III) 3,6		

Служба за здравствену заштиту деце
(4740 корисника на округу)

У служби за здравствену заштиту предшколске деце у 2014. години, било је укупано 44.644 посета код лекара (8 педијатра), од чега првих: 24.642 и поновних 20.002. Реализовано је 8917 посета у саветовалишту и 5468 систематских прегледа. Утврђено је укупно 28773 оболења, стања и повреда. Један лекар збрињавао је у просеку 593 детета. Остварено је око 9,4 посета по детету у ординацији и 2 превентивне посете (саветовалиште и систематски прегледи). Регистровано је у просеку 6 оболења, стања и повреда по детету.

Најчешће групе оболења, стања и повреда утврђена у служби за здравствену заштиту деце на округу дате су у табела бр 18, а најчешће дијагнозе у табели број 19.

Табела бр.18 Структура најчешћих група оболења, стања, повреда у служби за здравствену заштиту деце у 2014.год.

Групе болести	Регион	Пирот	Б.Паланка	Бабушница	Димитровград
Болести система за дисање	I 69,7	(I) 67,5	(I) 82,7	(I) 73,9	(I) 67,9
Заразне и паразит. болести	II 6,0	(II) 6,9	(V) 2,1	(IV) 2,7	(III) 4,8
Бол. коже и поткож. тквива	III 5,4	(III) 5,3	(II) 4,2	(II) 7,0	(II) 7,4
Симпт. знаци, патол. налази	(V) 3,9	(IV) 3,9	(III) 2,5	(III) 5,3	(V) 4,3
Болести ока и рипојка ока					
Бол. мокраћнополног система					
Болести система за варење				(V) 2,2	
Бол. ува и мастоид. наставка	(IV) 3,3	(V) 3,4			(IV) 4,6
Повреде, тровања, спољ. факт.			(IV) 2,2		

Табела бр.19 Структура најчешћих дијагноза у служби за здравствену заштиту деце у 2014.год.

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Pharyngitis et tonsillitis acuta	I 35,2	(I) 30,2	(I) 60,4	(I) 61,2	(II) 26,7
Infectiones tractus respiratorii	II 21,7	(II) 24,4	(IV) 4,3	(II) 7,4	(I) 31,3
Bronchitis acuta	III 8,8	(III) 9,6	(II) 11,0	(V) 2,8	(IV) 3,0
Др.бол.коже и поткож. ткива	(IV) 4,4	(V) 4,3	(V) 4,5	(III) 6,4	(III) 5,2
Друге вирусне болести	(V) 4,2	(IV) 5,4			
Laringitis et tracheitis			(III) 6,3		
Varicela et herpes zoster					
Болести ува,маст.наставка					(V) 2,8
Druge zarazne bolesti				(IV) 3,0	

Здравствена заштита школске деце (10.105)

У служби за за здравствену заштиту школске деце у 2014. години било је укупно 51.760 посета лекару (12 лекара), првих 29.080 и поновних 22.680, као и 3101 систематских прегледа. Укупно је утврђено је 29.246 оболења,стања и повреда.У просеку, један лекар збрињава је 842 детета школског узраста. Остварено је укупно 5 посета и утврђена 3 оболења по детету у 2014г.

Најчешће групе оболења,стања и повреда у служби за здравствену заштиту школске деце приказана су у табели 20, а најчешће дијагнозе у табели 21.

Табела бр.20 Структура најчешћих група оболења, стања, повреда у служби за здравствену заштиту школске деце и омладине у 2014.год

Групе болести	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Болести система за дисање	I 58,7	(I) 54,4	(I) 78,7	(I) 64,5	(I) 58,0
Симп.знаци,пат.лаб налази	II 7,1	(II) 7,8	(III) 2,8	(II) 8,3	(IV) 6,3
Заразне и параз. болести	III 6,4	(III) 7,8			(II) 13,4
Бол. коже и поткожног ткива			(IV) 2,5	(IV) 4,1	(III) 6,4
Повреде и тровањ. последице деловања спољних фактора	(V) 4,5	(V) 5,0	(II) 4,1	(V) 2,9	(V) 3,7
Бол. мокраћно пол.система					
Болести система за варење			(VI) 2,2		
Болести мишић.кошт.система	(IV) 4,7	(IV)6,2			
Болести ока и припоја ока					
Болести нервног система				(III) 5,2	

Табела бр.21 Структура најчешћих дијагноза у служби за здравствену заштиту школске деце и омладине у 2014.год.

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабуш-ница	Димитровград
Pharyngitis et tonsilitis	I 30,0	(II) 20,1	(I) 68,1	(I) 56,1	(I) 25,5
Infectiones tract.respiratorii	II 19,0	(I) 23,4		(II) 5,2	(II) 24,4
Bronchitis acuta	III 3,6	(V) 4,1	(III) 4,2		
Др.бол.коже и поткож.тквива				(V) 3,5	(III) 4,1
Dolor abdominalis et pelvis					(V) 3,5
Др.сим.знаци и пат. налази		(III) 5,1		IV 4,9	
Друге вирусне болести					(IV) 3,9
Laryngitis et tracheitis acuta	(IV) 3,6		(II) 4,9		
Др.спец.и неспец. повреде			(V) 2,9		
Мигрена и др.главобоље				(III)5,0	
Друга обољења леђа	(V) 3,4	(IV) 4,7	(IV) 3,1		

**Служба за здравствену заштиту жена
(38.337 жена преко 15 година старости)**

У служби за здравствену заштиту жена у 2014 години реализовано је укупно 15.590 посета код гинеколога(8 лекара) од чега 9989 првих и 5601 поновних, као и 7261 систематских прегледа. Утврђено је укупно 7109 обољења, стања и повреда. Један лекар збрињава 4792 жена. Број посета по једној жени је 0,4 а број обољења 0,2.

Најчешћа група обољења, стања и повреда утврђена у служби за здравствену заштиту жена је приказана у табела 22, а најчешће дијагнозе у табели 23.

Табела бр.22 Структура најчешћих група обољења, стања, повреда у служби за здравствену заштиту жена у 2014.год

Групе болести	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабуш-ница	Димитровград
Болес. мокр. полн. систем	I 79,0	(I) 76,4	(I) 79,0	(I) 81,3	(I) 84,4
Трудноћа,рађање и бабиње	II 9,5	(II) 14,7	(III) 1,7	(III) 4,6	(IV) 2,7
Тумори	III 6,1	(III) 5,0	(II) 16,4	(IV) 4,1	(II) 5,7
Заразне и параз. болести		(V) 0,6			
Сим.знаци,пат. лаб. налази	(IV) 3,1	(IV) 2,0		(II) 7,2	(III) 4,6
Бол. крви и крвотв. органа					
Бол. жлез. са унут. лучењем			(V) 0,7	(V) 1,2	
Бол. система крвотока					
Бол.коже и поткож.тквива	(V) 0,6		(IV) 1,1		(V) 0,9

Табела бр. 23 Структура најчешћих дијагноза у служби за здравствену заштиту жена у 2014.год.

Дијагнозе	Регион	Пирот	Бела Паланка	Бабушница	Димитровград
Друга запаљ. женских карличних органа	I 21,1	(I) 22,4	(I) 25,8	(II) 18,6	(IV) 8,2
Поремећај менструације	II 17,6	(II) 16,7	(III) 11,6	(I) 19,7	(III) 14,5
Др.обољ.пол.мокраћ. пута	III 12,3	(IV)11,6	(IV) 5,4	(IV) 7,8	(I) 29,9
Morbi climactericti	(IV)12,2	(III) 14,5		III 17,0	(II) 15,1
Salpingitis et ooph ritis					
Neoplazma benign.mamae					
M.ovari,t.uter.non inflamator					(V) 6,6
Друге компликације трудноће и порођаја		(V) 6,5			
Болести дојке	(V)5,0		(II) 19,6		
Dolor abdomin.et pelvis				(V) 6,7	
Leimyoma uteri			(V) 5,4		

Болести од већег социјално медицинског значаја

У ову категорију сврставају се оне болести које су изазване факторима социјалне средине или је на њихов настанак утицај социјалне средине има велики значај.На основу критеријума - учесталости, смртности, неспособности и инвалидитета, економских последица по појединца и друштво и скупих дијагностичких и терапијских поступака који представљају основ за процену социјане болести, у ову групу спадају:болести срца и крвних судова, малигне болести, повреде, шећерна болест, болести зависности(пушење,акохолизам,наркоманија),каријес....

Најчешће болести од социјално медицинског значаја које су регистроване на територији пиротског округа у 2014.год су:

- 1. шећерна болест (4997 оболелих лица)**
- 2. малигна обољења (4935),**
- 3. коронарне болести (3158)**
4. обструктивне болести (2239)
5. психозе (1115),
6. хронична бубрежна инсуфицијенција (43)
7. наркоманија (41)
8. мишићна дистрофија (6)
9. хемофилија (2)
10. реуматска грозница (2)

У периоду 2012 – 2014 год. запажа се повећање броја оболелих од болести већег социјално о медицинског значаја на пиротском округу (табела бр.24).

Табела.бр 24

Болести од социјално медицинског значаја на територији
пиротског округа у периоду 2012- 2014.г

Обољења	Округ			Пирот			Бабушница			Б.Паланка			Димитровград		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	012	2013	2014
Малигне б.	4551	4770	4935	3108	3253	3355	485	507	521	496	518	536	462	492	523
Психозе	1083	1105	1115	783	795	802	119	124	126	74	79	80	107	107	107
Дијабетес	4631	4825	4997	2982	3089	3176	478	496	516	792	828	869	379	412	436
Коронар.б	2815	2992	3158	1946	2061	2166	223	245	272	332	357	376	314	329	344
Опструкт.б	2148	2179	2239	1555	1577	1630	68	68	68	300	305	311	225	229	230
Хр.бубр.ин	40	42	43	8	8	9	1	1	1	31	33	33	-	-	-
Наркоман.	33	37	41	23	26	28	3	3	3	6	7	9	1	1	1
Прог.миш.д истрофија	5	5	6	3	3	4	2	2	2	-			-	-	-
Хемофилиј	2	2	2	-			-			1	1	1	1	1	1
Реум.грозн.	2	2	2	1	1	1	1	1	1	-			-	-	-

Коришћење осталих служби у ПЗЗ на пиротском округу

Хитна медицинска помоћ

Служба хитне помоћи обавила је 7176 лекарска прегледа на терену и 26686 првих прегледа ради лечења.

Рендген и ултразвучна дијагностика:

Рендген дијагностику у ПЗЗ 2014г. користило је 21.390 пацијената, којом приликом је реализовано 29.297 дијагностичких услуга. Ултразвучну дијагностику користило је 19423 пацијената и остварено је 29811 услуга. Скенер је користило 1486 пацијената ПЗЗ и остварено је 1486 услуга.

Лабораторијска дијагностика:

У 2014 год.у ПЗЗ урађено је укупно 118.212 хематолошких анализа, 419.011 биохемијских анализа и 90262 прегледа урина. 68177 патохистолошких анализа.

Поливалентна патронажа:

Патронажа је на територији пиротског округа обавила 3224 посету новорођенчету и породиљи и 15483 посета породици.

Општа болница Пирот

Општа болница у Пироту располаже са 332 постеље. У 2014г хоспитализовано је 11569 лица(98,4% од плана) и остварено 77.325 б.о дана (94,4% од плана). Просечна заузетост болничких постеља износила је 63,8% (планирана заузетост је 70,0%), а просечна дужина лечења 6,7(план је 7,2 дана). Стопа хоспитализације била је 129 промила и спада у категорију средње стопе хоспитализације. Од укупног броја лечених у болници, умрле су 410 особе па је

Стопа леталитета је 3,5. У току 2014 год реализовано је укупно 156.411 специјалистичких прегледа (96,1% од плана) и то 4535 за стационарне пацијенте (112,5%) и 151.876 прегледа за амбулантне пацијенте(94,1% од плана)

Највећу искоришћеност постеља у односу на План, реализовале су: служба психијатрије, интерне медицине, одељење ортопедије. (таб.бр.25). Подаци о леченим и оперисаним лицима у хируршким службама Опште болнице Пирот за 2014.годину приказани су у таб.бр. 26

Таб.бр.25 Индикатори обима и квалитета болничке здравст.заштите у 2014г

организационе јединице	бр.кр евета	Просечна дужина лечења	Просечна заузетост болничких постеља(%)	Стопа хоспитализ.	Стопа леталитета
ИНТЕРНО	73	7,4	74,7		
ПНЕУМОФТИЗИОЛОГИЈА	21	8,5	59,1		
ПЕДИЈАТРИЈА	19	5,0	44,1		
ХИРУРГИЈА	50	5,4	62,0		
ГИН. И АКУШЕРСКО	44	4,7	63,0		
ОРЛ	9	7,0	46,5		
ОФТАЛМОЛОГИЈА	9	5,5	32,2		
ОРТОПЕДИЈА	27	6,7	68,7		
УРОЛОГИЈА	14	4,4	58,3		
НЕУРОЛОГИЈА	21	8,3	61,9		
ПСИХИЈАТРИЈА	25	15,4	107,9		
ИНФЕКТИВНО	7	6,8	63,0		
ПРОДУЖЕНО ЛЕЧЕЊЕ	9	-	-		
ЈЕДИНИЦА ПАЛИЈАТИВНЕ НЕГЕ	4	7,2	7,9		
УКУПНО ЗА УСТАНОВУ	332	6,7	63,8	128,9	3,3

Табела бр.26 Број хоспитализованих и оперисаних лица у 2014г

Организациона јединица	постељ	Број хоспитализованих		Број оперисаних		
		план	извршење	план	извршење %	
ОРЛ	9	500	217	80	96	120,0
Офталмологија	9	500	193	130	41	31,5
Хирургија	50	1680	2103	1050	1054	100,0
Ортопедија	27	800	1010	490	518	105,7
Гинек. акуш.	44	1680	2162	1430	1629	131,9
Урологија	14	550	682	310	210	67,7
УКУПНО	153	5710	6367	3490	3548	101,7

Од укупног броја хоспитализованих на хируршким одељењима, 56% је оперисано.

**Кадровска структура примарне и секундарне здравствене заштите на
пиротском округу**

Примарну здравствену заштиту у 2014г. обезбеђивало је укупно 451 здравствени радник и сарадник: 131 лекара, 249 медицинских техничара, 27 стоматолога, 29 стомат. техн. 4 фармацеута и 5 фарм.тех.и 6 здрав. сарадника.

Табела бр.27 Кадар у Примарној здравственој заштити на округу у 2014г

КАДАР	Округ	Пирот	Бабушница	Димитровград	Бела Паланка
лекари	131	67	20	18	26
стоматолози	27	20	2	2	3
фармацеути	4	-	-	-	4
здравствени сарадници	6	5	-	1	-
стом и зубни техничари	29	22	2	1	4
медицин. техничари	249	107	43	53	46
Фармацеут. техничари	5	-	-	-	5
Административни рад.	35	16	6	7	6
Тех.помоћни и возачи	94	45	16	18	15
укупно	580	282	89	100	109

Секундарну здравствену заштиту становништву у 2014г пружало је 518 здравствених радника и сарадника : 118 лекара ,3 фармацеута, 7 здравствена сарадника и 390 медицинских – фарм.техничара.

Таб. бр.28 Кадар у Секундарној здрав.заштити(дијализа) у 2014год

кадар	2014.г
лекари	118
фармацеути	3
здравствени сарадници	7
мед./фарм, тех.	390
администрат.рад.	27
технички рад.	120
укупно	665

Таб.бр.29 Укупан кадар ПЗЗ и СЗЗ на пиротском округу у 2014г

КАДАР	ПЗЗ	СЗЗ	УКУПНО
лекари	131	118	249
стоматолози	27	-	27
фармацеути	4	3	7
здравствени сарадници	6	7	13
мед.-фарм..тех.	254	390	644
стомат.техничари	29		29
администрат.	35	27	62
технич.помоћ.возач.	94	120	214
укупно	580	665	1245

ЗАКЉУЧАК

1. Број становника на пиротском округу се из године у годину смањивао. Процењени број становника пиротског округа у 2014.год (90.216) показује да се број становника смањило за 23.560 у односу на попис из 1991.год. На територији пиротског округа изражено је старење становништва, присутно је перманентно смањење учешћа најмалађе популације (0 –14 год.), а повећање учешћа старијих годишта (50 и више). То по *Sundberg-u* значи да је биолошки тип становништва пиротског округа – регресиван, и спада у категорију врло старог становништва.

2. Наталитет становништва пиротског округа је низак. Број живорођених је после осцилација до 2011г је у поновном порасту и прилично уједначен у наредном периоду. Стопа наталитета у 2014г износила је 6,5 промила и спада у категорију неповољне стопе јер су вредности испод 12 промила (таб.бр.5)

3. Природни прираштај негативан, У 2011г и 2012 г бележи се раст стопе у односу на 2010г., док је у 2013г присутан пад негативне вредности стопе – 9,03 промила. У 2014г показује благу тенденцију раста -9,21 због већег броја умрлих лица у односу на протекли период (табела бр.6)

4. Стопа општег морталитета има растући тренд од 2010 год. до 2012 , да би у 2013г забележила пад вредности на 15,4 која је у дискретном порасту у 2014г 15,7 промила(таб.10). Највећи број умрлих региструје се у старосној групи преко 55 година и стопа морталитета је већа код припадника мушког пола и у 2013г. има вредности 42,6 промила , док је код жена мања стопа морталитета и износи 34,4 промила. (табела бр. 11)

Најчешћи узроци смрти становништва на округу су: инфаркт мозга 11,4%, исхемијске болести срца 7,2% и артеријска хипертензија 6,5% у односу на укупан број умрлих у 2014 г (1466).

5. **Стопа морталитета одојчади** у посматраном периоду има најмање вредности у 2010г.а од тада показује растући тренд и одржава се задње три године на вредности 3,4 промила. У 2014г присутан је пад стопе 1,7. Посматрано генерално, у протеклом периоду неонатални морталитет је био више заступљен од постнеонаталног .(таб.бр12).

6. **Стопа општег морбидитета у 2014г била је 217,4. пром.** Анализа кретања стопе општег морбидитета у посматраном периоду показује да од 2010 год.до 2011г стопа има растући тренд. У 2012г присутан је пад стопе морбидитета што може бити последица и мањег коришћења здравствене службе. Након увећања у 2013г дошло до пада вредности стопе и у 2014г износила је 217,4. Вредност стопе показује да је сваки становник пиротског округа имао у просеку 2 утврђена оболења и стања у току коришћења здравствене заштите у 2014 год (табела бр.14).

Број посета по становнику у здравственим службама пиротског региона био је: 6,2 посета у општој медицини, у области здравствене заштите деце - 9,4 посета по лекару у ординацији и по 2 превентивне посете, у области здравствене заштите школске деце 5 посета по лекару и 0,4 посета у служби за здравствену заштиту жена .

7. **Најчешће болести одраслог становништва** биле су: **1.** Болести система за дисање, **2.** Болести система за крвоток, **3.** Болести мишићно коштаног система и везивног ткива; **код деце** **1.** болести система за дисање, **2.** Заразне и паразитарне болести и **3.** Болести коже и поткожног ткива, **код школске деце:** **1.** болести система за дисање, **2.** Симптоми, знаци ,патолошки налази **3.** заразне и паразитарне болести. **Код жена:** **1.** болести мокраћно полног система, **2.** Трудноћа, рађање, бабињаре, **3.** Тумори. Ове дијагностичке категорије су истим редоследом заступљене и у протеклом петогодишњем периоду.

8. **Најчешће болести од социјално медицинског значаја** које су регистроване на територији пиротског округа у 2014г. исте су као у 2013г , али је дошло до повећања броја оболелих:

2. шећерна болест (4997 оболелих лица)
2. малигна обољења (4935),
3. коронарне болести (3158)

9. **Стопа хоспитализације у 2014** год била је **128,9** и показује незнатно повећање у односу на 2013г-**123,0**, и спада у категорију високе стопе хоспитализације. Заузетост болничких постеља је 63,8% (у 2013г- 69,9%) а просечна дужина лечења 6,7 дана(у 2013г- 7,4 дана. Ови показатељи говоре о недовољној искоришћености болничких капацитета пиротске болнице.

10. Најнижа просечна зарада запошљених на територији пиротског округа је као и ранијих година у општини Бела Паланка (у 2014г износила је 25.253 дин.) а највиша у општини Пирот (у 2014г била је 40.629 дин). Просек у Србији износио је 41.010 дин.

11. Градско становништво на територији округа снабдева се хигијенски исправном водом за пиће за разлику од воде из сеоских водовода и јавних и локалних водних објеката над којима се не врши хигијенско- санитарни надзор, нити контрола исправности воде и дезинфекција, тако да такви извори

водоснабдевања представљају сталну епидемиолошку опасност од избијања цревних заразних болести.

Контрола квалитета ваздуха у 2014.г показује да је било повећања концентрације чађи у грејној сезони а узрок је велики број ложишта у приватним домаћинствима и коришћење неквалитетних енергената.

Концентрације сумпор-диоксида и азот–диоксида биле су у границама дозвољеног. Процена квалитета ваздуха путем аероседимента вршена је на основу вредности укупних таложни материја. Резултати испитивања показали су да су у 2014 год. утврђене повећане вредности укупних таложних материја у месецу јуну, док је концентрација тешких метала-олово и кадмијум била испод границе детекције. Концентрација цинка у испитиваном узорку била повећана.

Др Елизабета Алексић, в.д директор-а ЗЗЈЗ Пирот

Центар за анализу планирање, информатику, биостатистику и промоцију здравља у ЗЗЈЗ Пирот